

VOJENSKÉ ROZHLEDY

ROČNÍK VIII.

ČÍSLO 8. — 9.

Podplukovník gštba polské armády JAN BIGO:

Bitva pod Varšavou.

Názvem „Bitva pod Varšavou“ musíme rozuměti souhrn akcí, které se udály mezi 6. a 25. srpnem 1920, severně od čáry Lublin—Włodawa. Varšava byla totiž sázkou celé té války, bylať hlavním cílem politickým, k němuž šly Sověty. Byla to snad chyba sovětského velitelství, že cíl politický změnilo na cíl výhradně vojenský. Skutečně všechny síly, táhnoucí severně od čáry Włodawa—Lublin, měly za cíl — ať přímo nebo nepřímo — Varšavu.

Genese bitvy. (Náčrt 1.)

Vrchní velitel maršálek Josef Piłsudski pojal plán bitvy u Varšavy dne 6. srpna 1920 v onen památný den, na který připadalo šesté výročí historického překročení bývalých hranic rakousko-ruských v čele polských legií. Abychom si uvědomili okolnosti, za kterých se stalo toto rozhodnutí, bude potřeba vrátiti se k začátku roku 1920.

Po rozbití armád Kolčakovy, Judeničovy a Denikinovy rozhodli se bolševici koncem roku 1919 skončiti s Polskem. Začíná to usilovnou komunistickou propagandou, prováděnou v Polsku, a politickou propagandou v zemích dohodových. Propaganda nese ovoce. Radikální křídlo evropského proletariátu se staví proti Polsku a zařizuje blokádu, která se uskutečňuje v rozhodné chvíli, t. j. v červenci a srpnu 1920. Vlády Velké Dohody uvěřily v nebezpečnost polského imperialismu a vystoupily s návrhy na mírovém jednání v lednu a v květnu, v době, kdy Sověty horečně konaly vojenské přípravy.

Od ledna 1920 se věnuje sovětská vláda zcela přípravám k jar-nímu tažení. Armáda se reorganisuje, zkušené carští důstojníci jsou nuceně zařadováni do vojska, kázeň se obnovuje a celý kontingent se diriguje k polským hranicím. Kdežto v lednu bylo na polské frontě 6 pěších divisí a 4 jezdecké brigády, bylo tam v červenci, na začátku rozhodného útoku, již 29 pěších divisí a 8 jezdeckých.

Na jaře se stahují nad Polskem dvě bouře: jedna na sever, druhá na jih od Pripetu, která se svými rozlehlými bažinami v Polesí dělí jeviště války na dvě části. Tehdy hetman Petlura navrhuje, aby se na Ukrajině zorganizovalo povstání. Maršálek Piłsudski, přihlížející k tomuto návrhu, rozhoduje vrhnouti se na jižní skupinu nepřátelskou, místo aby čekal na současný úder obou stran. Je to výprava kijevská, provedená v posledních dnech dubna 1920.

Sotva byl Kijev obsazen, začínají severní bolševické masy útok a posunují se na Minsk a Moloděčno. Vrchní velitelství, shromáždivši zálohy, provádí koncem května protiútok, který úplně nepřitele vrhá zpět.

Prameny: Josef Piłsudski: Rok 1920. Varšava 1924. Pplk. franc. armády Faury: Bitva pod Varšavou. Varšava 1923. Tuchaciewski: Pochod za Wislu. Varšava 1923. Přednáška na válečné škole. Siergiejew: Od Dviny až po Wislu. Mjr. Josef Moszczeński: Rosyjski plan bitwy nad Wisłą w 1920 R. [Bellona r. VIII. Tom XIX, seš. 2.]

Následkem dvojité porážky na obou jevištích války zdvojnásobují Sověty propagační činnost a stahují na frontu všechny síly, které mají po ruce.

Začátkem června objevuje se na Podolí jezdecká armáda Buděňského, která se po průrazu polské fronty pod Bílou Cerkví dostává jí do týlu a nutí polské síly k ústupu. Situace se ustaluje teprve po měsíci, při čemž je ztracena oblast mezi Dněprem a Styrem, a stahují se zálohy ze severní fronty.

Hlavní nebezpečí hrozilo zatím od severu. Dne 4. července hlavní masy sovětských sil přecházejí znovu do útoku. Energicky vedený, seskupený do hloubky a mající číselnou převahu, posouvají se sovětské armády nezadržitelně a v jejich přívalu se utápějí polské armády. Žádná z předpokládaných linií odporu nemůže odporovati pro slabost sil a nedostatek záloh. Vilno a Minsk jsou obsazeny v polovici července, Grodno padá 20., Białystok 25. a koncem července objevují se přední stráže již na Bugu, kde začíná nová bitva. Oblast, kterou Poláci za 25 dní ztratili, má průměr 450 km vzdušnou čarou.

Bitva na Bugu jest období přechodné. Vojska tentokrát bojují lépe. Od Brestu Litevského nad Bugem k Drohičinu poleská skupina a IV. armáda kladou odpor nepříteli a vrhají zpět ony části, které přešly řeku. Avšak na cestě k Białystoku—Varšavě, nepřítel má v týlu a na levém křídle polském jezdecký armádní sbor, opět vítězí. Za těchto okolností rozhodl se vrchní velitel maršálek Josef Piłsudski ukončit boje, které dne 6. srpna neslibovaly úspěchu.

Situace vypadala takto:

Sověty. (Náčrt 2.)

Západní fronta, velitel Tuchačevski. Síly se skládají ze 4 armád: IV., XV., III. a XVI. armády. Kryt na severu zajišťuje III. jezdecký armádní sbor Gajduv a na jihu skupina Mozyská složená ze dvou divisí.

Hlavní síly směřují na Varšavu po obou stranách silnice Białystok—Varšava.

Jihozápadní fronta (Jegerov) má XII. armádu, jednu jezdeckou armádu a XIV. armádu.

Poláci.

Severní skupina armád, pracující od pruských hranic k Brestu pod velením generála Josefa Hallera, skládá se ze 4 skupin. Na severu skupina generála Roji, pak 1. a 4. armáda a poleská skupina.

Všechny armády se skládají hlavně z jednotek, které již od 4. července ustupují, a z posil narychlo sebraných, špatně zcelených. Všeobecně vládne ohromná únava, početní stavy jsou velmi nízké, mravní stav osudný. Jednotek se zmocňuje všeobecná odevzdanost do osudu a kázeň klesá. Jest jen několik divisí, které jsou schopny akce.

Jižní skupina armád pod velením generála Ivaškieviče složená z 3. a 6. armády a z vojsk ukrajinských. Mravní stav je tu lepší, zvláště v 3. armádě.

Vrchní velitelství zorganizovalo zálohy, které však byly schopny bojů teprve za několik dní. Kromě toho se předpokládá, že asi kolem 10. srpna bude zařaděno do armády 25.000 pěšáků. Konečně se organizuje obranná posice Varšava, která má býti hotova teprve k 12. srpnu.

Za těchto okolností bylo třeba pojmuti plán, který měl rozhodovati o dalších osudech celého státu i národa.

Polský operační plán byl pojat vrchním velitelem maršálkem Piłsudským dne 6. srpna. Zdůrazňuji současně, že tento plán byl vypracován maršálkem samým, bez jakýchkoli vedlejších vlivů a bez použití cizích námětů. Pověsti, které o této věci kolují, neodpovídají pravdě.

Plán ten se zakládá na této vůdčí myšlence:

1. v rozhodné bitvě rozbití hlavní síly nepřítele a zachrániti hlavní město;
2. aby se na severu dosáhlo číselné převahy, vzítí z jižní fronty všechny síly k tomu nutné s určitými ztrátami území a hájiti Halič jen slabými silami.

Abyste vytyčeného cíle dosáhlo, bylo rozhodnuto:

ustoupiti se skupinou severních armád na posici částečně opevněnou — řeka Narew — varšavské předmostí — střední Visla, kde terén a organisace dají možnost klásti odpor nepříteli za lepších podmínek než v otevřeném poli;

využití tohoto ústupu a shromáždití pod přísným tajemstvím jednotky vyšetřené ve skupině severní armády i vzaté z jižní fronty do jedné skupiny, která se soustředí v rayoně řeky Wieprz a bude manévrovati na levé křídlo a na tyl nepřátelských armád, jdoucích na Varšavu. Tato manévrová skupina bude pojmenována střední skupinou armád.

K provedení této vůdčí myšlenky bylo nařízeno:

1. Severní skupina armád — generál Josef Haller — má za úlohu brániti posic řeky Narew — varšavské předmostí — Visla. Skládá se z tří armád. Na severu 5. armáda (bývalá skupina generála Roja) — generál S i k o r s k i — majíc za základnu Modlin, brání frontu řeky Narew od Ostrolenky k Pultusku a nedopouští, aby nepřítel vykonal obchvatný pohyb. Uprostřed 1. armáda — generál L a t i n i k — má za úlohu hájiti varšavské předmostí. Na jihu 2. armáda — generál M i n k i j e v i č — brání přepravy na Visle od Varšavy k Demblinu.

2. Skupina manévrová nebo střední skupina armád pod osobním velením vrchního velitele maršálka Piłsudského vyrazí dne 12. srpna od dolního toku řeky Wieprz. Skládá se ze dvou armád: Na západě 4. armáda — generál S k i j e r s k i — se všemi jednotkami ze severní skupiny armád shromažďuje se na levém břehu řeky Wieprz mezi Demblinem a Kockem a má táhnouti na Minsk—Mazovětski. Na východě 3. armáda — generál R y d z ś m i g ł y — s jednotkami z jižní fronty shromažďuje se v rayoně Lubartow—Chełm. Potáhne levým křídlem napřed, zaujímaje celý okresek mezi Lukowem a řekou Bугоm.

Tento plán je rozumná kombinace útoku a obrany. Nebezpečí hrozí ze severu, tedy celá polská armáda, kromě několika divisí, se soustřeďuje na severu. Vítězství na severu zachraňujíc hlavní město, zachrání i Halič, která je hájena jen malými oddíly proti třem sovětským armádám, mezi nimi jezdeckou armádou Buděnného.

Obrana je především prostředkem k získání času, aby se mohli zreorganisovati nejvíce opotřebované jednotky a aby se soustředila masa manévrová. Strategické požadavky vyžadují totiž mnoho času. 3. armáda nemůže býti na místě před 16. srpnem. Naproti tomu nepřítel může dosíci posic u Varšavy před 13. srpnem. Proto musí severní skupina armád klásti odpor do 17. srpna, do chvíle, kdy se počítí již vliv manévrové masy.

Pro využití terénu a opevňovací prostředky je možno dosíci významné úspory sil, zříditi zálohy a dokonce vyjmouti celou 4. armádu pro střední skupinu armád. Zvolené posice umožňují lehký přechod k útočné akci a jen 2. armáda, která je na levém břehu Visly, nebudou s to útočiti a podle pohybů manévrové masy přejde automaticky do zálohy.

Souhra manévrové masy je dobře zajištěna, vybrané části jsou nejlepšími jednotkami v armádách, vytěžené cíle mohou dáti rozhodující výsledky, poněvadž směřují proti křídlu a týlu hlavního nepřátelského seskupení. Porážka tohoto seskupení bude úplnou pohromou sovětskou. Zdá se, že tajnost shromažďování masy je dostatečně zajištěna. 6. srpna je 4. armáda v Siedlcích, přirozeným směrem jejího ústupu byla Varšava; zatím jde na jih. 3. armáda pochází z jižní fronty. Její jednotky přicházejí úsilnými pochody a železničně v poslední chvíli, jsouce odvláčeny od vítězných akcí.

Všechna vyšší velitelství mají zálohy, celkem asi 5 divisi neboli čtvrtinu celkových početních stavů. Průběhem akce vznikají nové zálohy (2. armáda), které jsou určeny, aby zabránily nenadálým akcím nepřítele nebo také pokračovaly v akci hlavního seskupení. Kromě toho je zajištěna vzájemná ochrana postupujících armád – 3. armáda působí proti nepříteli ohrožujícímu pravé křídlo 4. armády a ta má touž úlohu vzhledem k 1. armádě, která zase prokazuje touž službu 5. armádě. Jen obě křídelní armády, 5. a 3., budou mít vnější křídla odkryta. Zajištění se tedy dosahuje s minimálními výdaji a skutečně se jen jedna pěší divise a jedna jezdecká brigáda z 3. armády hlavní akce nezúčastnily, vážíce za to početně větší nepřátelské síly.

Manévr je materiálně zabezpečen způsobem originálním. Manévrové masy, posunující se k severu, ohrožují komunikace nepřítelovy a kryjí komunikace své. Neměly vlastně svých týlů, neboť všechny výpočty se zakládaly na rychlém postupu, aniž se zásobování a odsun organisovaly. Výživa se děla na účet obyvatelstva, v jehož ošetřování zůstávali také ranění, štáby měly jen 10–15 osobních automobilů, které jely přímo za vojsky a udržovaly spojení. Avšak i kdyby tu byl týl, již sama myšlenka manévru skýtala záruku bezpečnosti. 3. a 4. armáda, opírajíce se s počátku o Lublin, mohly již druhého dne operací přesunouti své spojení na Varšavu. Bolševický úder, který by nastal po polském útoku směrem k Lublinu, byl by již úderem do prázdna.

Zkoumáme-li rozdělení sil, které se zúčastnily rozhodné bitvy u Varšavy s hlediska úkolů obranných a útočných, dospějeme k výsledku zdánlivě paradoxnímu. Neboť z 20 divisi, které se jí zúčastnily, celé tři čtvrtiny měly se brániti a jenom jedna čtvrtina měla útočiti. Při tom je třeba míti na zřeteli i celkový pokles morálky nízké početní stavu a nedostatek technické výzbroje v oblasti obrany. Tento poměr se zlepšil na začátku bitvy, když přešla k útoku 5. armáda, kterou nevýhodnost obrany přinutila k rozhodnutí útočiti na nepřítele.

Manévr obsahoval v sobě ovšem i jisté riziko, jako ostatně každá vojenská akce, která má dosíci velkého úspěchu.

1. Aby se vytvořila manévrová masa, bylo nutno přesunouti část 3. armády, která bojovala na Bugu, značně vzdálena od místa určeného ke koncentraci. Kdyby nepřítel postřehl obrat 4. armády k jihu a vyslal za ní většinu svých sil, byly by mohly býti manévrové jednotky zničeny, aniž by 3. armáda mohla zasáhnouti.

2. Období obrany před Varšavou bylo stanoveno na dni, aniž byla po ruce nějaká okolnost, která mohla býti podkladem k ocenění schopnosti odporu u jednotlivých částí. Po prvé mělo býti použito obrany na místě, kde ústup byl nemožný.

Tato dvě risika mizela při srovnání s hrozným risikem, které v sobě obsahoval morální stav částí. Ústupový chaos bylo třeba proměnit v armády, které by chtěly bojovat, přinutiti vojáka, který ustoupil 500 km a byl vyčerpán, aby se zastavil, bojoval a vítězil.

K obsazení zmíněného seskupení byl ústup od Bugu vykonán ve dvou obdobích: první v noci se 7. na 8. srpen k čáře řeka Liwiec, Siedlce, Luków, Kock, druhé v noci s 11. na 12. srpen na místa určená pro koncentraci.

Tyto pohyby byly vykonány normálně bez zvláštních příhod, vyjímaje skupinu generála Róji (nová 5. armáda), která byla vržena zpět a ztratila určenou jí linii Ostrolenka—Pultusk. Dne 12. srpna jsou všechny armády na svých místech, kromě 3. armády, která se opozdila, poněvadž její pochod byl zdržen XII. bolševickou armádou.

Plán sovětský. (Náčrt 3.)

Velitel západní fronty předpokládá, že hlavní polské síly jsou na severu a že hlavní odpor na Visle bude kladen severně od Bugu, soustřeďuje hlavní síly rovněž severně od Bugu. Budou to tři armády: IV., XV. a III., jakož i jezdecký armádní sbor. Přesedše Vislu severně od Bugu, odhodí tyto části zbytky polské armády k jihu, odříznuvše je současně od Gdanska a Poznaně. Varšava, obchvácená takovýmto způsobem, má padnouti za současného prudkého úderu XVI. armády, která pracuje jižně od Bugu, vynakládajíc hlavní úsilí na severním křídle a hodlajíc přejíti přes Vislu severně od Varšavy. Tento úkol umožní XVI. armádě III. armáda, která útočí částí svých sil ve směru Praga, aby odrazila od Varšavy nepřitele, ustupujícího před XVI. armádou.

Podle této vůdčí myšlenky nařizuje velitel západní fronty Tuchachevskij dne 10. srpna:

IV. armáda (Sjergějev), 4 pěší divise a jezdecký sbor Gaja (dvě jezdecké divise), zajišťují se od severu částí sil, obsadí rayon Brudziadz—Jablonowo—Toruň, zbytkem pak přejde přes Vislu dne 15. srpna v rayoně Włocławek—Dobrzyń.

XV. armáda (Kork), 4 divise a III. armáda (Lazarevič), 4 divise přejdou přes Vislu nejpozději 15. srpna, XV. u Wyszogród, III. u Modlina.

XVI. armáda (Sologub), 5 divisí útočí společně s částí III. armády na Pragu a přejde přes Vislu severně od Pragy.

Pohyb hlavních sil je chráněn na jihu skupinou Mozyrskou (Cawiesin), složenou z dvou divisí a zesílenou ještě za akce jednou pěší divisí z XII. armády; tato skupina se má snažit přejíti přes Vislu u Kozenice a Deblina.

Dále na jihu mají spolu působiti XII. armáda s úkolem útočiti na Lublin a první jezdecká armáda Buděnného, která se měla posunouti na Zamość. Obě tyto armády měly býti takticky podřízeny veliteli západní fronty ve dnech 13. a 15. srpna.

Avšak XII. armáda, jsouc ještě deprimována porážkou, kterou utrpěla u Kijeva, neměla dostatek sil a byla snadno zadržena částí 3. armády polské, určenou k obraně, a jezdecká armáda Buděnného, kterou vábil Lwow, byla odevzdána veliteli západní fronty teprve dne 20. srpna ve chvíli, kdy osud této fronty byl již předurčen a, na-

razivši na silnou překážku u Zamość, neměla vlivu na vývoj operací západní fronty.

Vůdčí myšlenka velitele západní fronty Tuchačevského byla založena na falešné domněnce, že hlavní síly polské ustupují severně od Bugu, a opírala se o předpoklad, že síly polské budou hledati oporu v trojúhelníku Modlin—Toruň—Poznaň. Proto se Tuchačevskij snaží rozbiti tyto síly a přeseknouti Gdanský koridor, který byl jedinou cestou, již Polsko dostávalo materiální pomoc z ciziny. Snad působily na Tuchačevského také historické vzpomínky, jako plán Paškiewiczův z roku 1831, plán Schlieffenův z roku 1914; vůbec ho charakterisuje zanedbávání skutečnosti a pravého postavení sil polských. Proto začíná veliký pohyb obchvatný, mající za účel přejiti přes Vislu všemi silami západní fronty severně od Varšavy. Proto dne 13. srpna, v den počátku vlastní bitvy, přichází III. jezdecký sbor — Gája — do Lipna, máje přední stráž na Visle. IV. armáda dochází do Ciechanowa a posouvá se na Plock, XV., III. a XVI. armáda přicházejí k předmostí Modlin—Varšava a skupina Mozyrská dostihuje rayonu Garwolin—Parczew.

Touto situací se podstatně zvětšily podmínky úspěchu protiofensivy polské střední skupiny armád. Tato skupina bude sice muset projíti větší vzdálenost, aby dosáhla těžiště nepřátelského seskupení, které se přesunulo na sever. Její akce však bude tím vydatnější, čím více se k západu posunou hlavní síly nepřátelské.

První část plánu — strategický ústup — byl tedy dobře proveden, sovětská vojska nevěděla o tom, že nad nimi visí zaťatá pěst, a upadla do léčky obratné na ně přichystané. Další úspěch již nezávisel na velitelském, nýbrž na výkonech jednotlivých částí.

V té chvíli proběhl celým Polskem veliký záchvěv vlastenecký, celý národ přispěl k povznesení morálního stavu bojovníků. Voják vytyčil existenci pevného plánu, zpozoroval pořádek po předchozím neladu, dobrovolnický živel zanesl do řad vojska lásku k vlasti a vůli zvítěziti. Tato vlna strhla s sebou všechny, zmizel žal, slabost a vzpomínky na útrapy. Armáda se obrátila čelem k nepříteli. Velení převzal její oblíbený vůdce a tvůrce. Úsilí všech se spojilo, všichni pocítili, že je potřebí svést rozhodný boj s odvčným nepřítelem o existenci a nezávislost státu.

Bitva trvala od 13. do 17. srpna večer. Poněvadž do akce zasáhly střídavě 2 skupiny polských sil, vznikly dvě bitvy, jedna na frontě obranné a druhá, vedená maršálkem Piłsudským.

Bitva severní skupiny armád na předmostí Varšava—Modlin. (Náčrt 4.)

Plán bitvy jest jednoduchý. Poněvadž sovětské hlavní síly směřovaly k V. armádě a ohrožovaly ji čelním útokem při současném obchvácení na levém křídle, nařizuje velitel skupiny severních armád generál Haller této skupině dne 14. útočiti, aby rozptýlila nepřátelské síly, posunující se k západu.

1. Armáda udrží stůj co stůj své posice pod Varšavou.

2. Armáda střeží západní břeh Visly.

Je to změna prvotního plánu z 6. srpna.

5. armáda měla zaujmouti původně sestavu čistě obrannou, ale zvolená posice na řece Narewu dostala se do rukou nepřítele, oblast za ní nebyla vhodná k vydatné obraně, která kromě toho není způsobilá, aby zadržela obchvacující pohyb nepřítele. Vnucoval se útok.

Proberu po pořádku působení tří armád severní skupiny.

5. armáda — velitel generál Sikorski — skládá se ze 4 divíí (9).

17., 18. a dobrovolnické), sibiřské brigády a 8. jezdecké brigády. Jsou to většinou jednotky nové, plné nadšení, ačkoli do války nezpracované. Dne 13. je na řece Wkra od Modlinu k řece Płonka, s 18. pěší divisi na severu, dále sibiřskou brigádou a dobrovolnickou divisi. Levé křídlo kryje 8. jezdecká brigáda v Płonsku. 17. a 9. pěší divise jsou v záloze.

14. srpna počínají dva útoky. Na severu jezdeckto a 18. pěší divise na Ciechanów, na jihu sibiřská brigáda, dobrovolnická divise a 9. pěší divise na Nasielsk. 17. pěší divise zůstává v záloze. Současně útočí i XV. sovětská armáda; střetnutí je silné a bitva nabývá velmi urputného rázu. Na severu mají úspěch Poláci, ve středu přecházejí sovětská vojska řeku Wkra. 15. srpna se útok obnovuje, při čemž na jihu vstupuje do boje i 17. pěší divise, která útočí na bok a na týl nepřitele, který přešel řeku Wkra. Tento den přináší vítězství na severu: 8. jezdecká brigáda dobývá Ciechanowa. To má osudné následky pro IV. sovětskou armádu, poněvadž ztrácí tím spojení s velitelstvím fronty, kterého již nenabude. Od té chvíle může jednati jen odloučeně podle prvotního rozkazu, aniž působí spolu s hlavními silami a přizpůsobuje se k nové situaci. 18. pěší divise dosahuje současně železniční linie Modlin—Ciechanów. Na jihu dobývají hlavní síly 5. armády vítězství teprve dne 16. dobytím Nasielska. XV. armáda je tedy zlomena a zatlačena do obrany. Na severu však byl zahájen protiútok dvou divisi IV. armády, které sem dirigoval ještě z dolního toku Visly Tuchačevskij; tyto divise odrazily 18. pěší divisi a jezdeckou brigádu do východní situace. Situace by byla hroživá, kdyby nebylo nových posil, které byly vrženy na levé křídlo a kryjí V. armádu od severu. Jest to krise V. armády. Příští den náleží již úplnému vítězství. XV. a hlavní síly III. armády ustupují v panice, dosahuje se řeky Narew, obsazují se Pultusk a Serock.

5. armáda splnila zcela svůj úkol; 14. srpna hrozilo jí obklíčení, její levé křídlo a týl visely ve vzduchu. Dne 17. nejenom že porazila XV. armádu a část IV. a III. armády, nýbrž obsadila i komunikace IV. armády. Úlohy jsou tedy obráceny.

1. armáda — gen. Latinik — skládá se z 5 divisi (8., 10., 11., 15. a 19.) a ze 7. záložní brigády. Kromě toho má po ruce 43 baterií a 3 roty tanků. Předmostí obsazuje od severu 7. záložní brigáda, dále 11. divise, 8. divise a konečně 15. divise. V záloze jsou: 10. divise na severu a 19. divise ve středu. Organizace obrany předmostí se skládá ze dvou linií odporu. Byly to zákopy, zesílené záseky z ostnatého drátu, zřízené částečně Němci za světové války.

XVI. armáda útočí všemi pěti divisemi v první linii po obou stranách silnice Brest—Varšava a má za úkol obsaditi dne 14. Pragu; III. armáda útočí na severu od Radzyminu k řece Narew dvěma divisemi. Bitva se začíná v noci s 13. na 14. srpen. Linie jsou obhájeny kromě úseku 11. pěší divise, kde se jeden pluk zakolísal a opustil Radzymin. Tam směřovaly dvě sovětské divise na frontě několika kilometrů, 19. pěší divise, která byla v záloze, útočí teprve v poledne, dobývá tohoto místa, ale následkem protiútku jej zase ztrácí a musí ustoupiti. Nepřítel prorazil první linii a obsadil dva body na druhé linii — Nieporent a Pustelnik — které jsou 15 km od mostu přes Vislu. 10. pěší divise je příliš daleko, aby mohla zakročiti. Je to velmi vážný okamžik a z celé bitvy nejkritičtější. Dne 15. srpna vykonává 19. pěší divise, zesílená útočnými vozy, protiútok a obsazuje znova Radzymin. Během dne se sovětské vojsko pouští do protiútku ještě několikrát, leč povedlo se mu dobýti jenom části vesnice, bitva se ustaluje, 10. pěší

divise zasahuje do boje a tím je nebezpečí odvráceno. Den 16. jest úplně klidný. Zdá se, že sovětská vojska jsou unavena. Je to vlastní konec bitvy obranné, od rána začal útok skupiny středních armád a přišla chvíle pro jednotky na předmostí, aby přešly k útoku. Dne 17. srpna ráno v 8 hodin vyrazí 15. pěší divise a dostihuje odpoledne Minska Mazowieckého, kdež se setkává s jednotkami 14. pěší divise.

1. armáda vyšla vítězem z velmi těžké situace a majíc silnou zálohu, mohla předejiti nebezpečí. Ale strategie by byla zcela bezmocná, kdyby se byl zachvěl duch částí a jejich morální stav. Polský voják rozhodoval tu o osudech země.

2. armáda, složená ze dvou pěších divisí, sehrála úlohu nepatrnou. Sovětská mozyrská skupina pokusila se přejíti přes Vislu u Karczew a Kalwaria, avšak tyto pokusy, provedené bez vnitřního přesvědčení, byly předem odsouzeny k neúspěchu. Od 15. srpna přešla 4. pěší divise do 5. armády a 2. pěší divise do zálohy vrchního velitele.

Tak tedy severní skupina armád dokonale splnila svůj úkol.

Protiútok střední skupiny armád. (Náčrt 5.)

Náčelník státu a vrchní velitel maršálek Piłsudský ujal se osobně velení a přišel dne 14. s užším štábem do Puławy. 4. armáda — generál Skierski — 3 divise v první linii (14., 16. a 21.), v záloze 12. pěší brigáda a 1 pěší pluk za levým křídlem odpočívá od 12. na levém břehu řeky Wieprz a má postupovati na ose:

14. divise: Dęblin—Garwolin—Minsk Mazowiecki,

16. divise: Łysoboki—Żelechów—Kałuszyn,

21. divise: Kock—Siedlce.

Dne 16. má býti dosaženo linie Garwolin—Włodawa, dne 17. cesta Minsk—Siedlce.

3. armáda je rozdělena na dvě skupiny: Skupina útočná pod velením generála Rydz Śmigły (1. a 3. pěší divise s 4. jezdeckou brigádou); skupina obranná pod velením generála Zielińskiego (7. pěší divise, ukrajinské, běloruské oddíly a jezdecký oddíl donských kozáků).

Útočná skupina dokončuje své soustředování dne 15. v noci: 1. pěší divise hlavními silami v Ostrově a s detašovaným oddílem v Lubartově útočí na Białou, 3. pěší divise ze Sawin na Brest Litewski, 4. jezdecká brigáda mezi oběma divisemi. Útok se provádí stupňovitě s levým křídlem vpředu. Jednotky neměly vůbec odpočinku, avšak plny nadšení a důvěry se svým oblíbeným vůdcem v svém středu — tušily vítězství.

Provedení útoku.

16. srpen: 4. armáda: 14. pěší divise postupuje s velikou rychlostí a dostihuje ve 14 hodin Garwolina, který přechází, 16. a 21. pěší divise dostihuje svých cílů Żelechów a Bystrzyca. 57. sovětská pěší divise, táhnoucí dlouhým proudem k Visle, je rozptýlena a její zbytky utíkají všemi směry.

17. srpna: 4. armáda zrychluje svůj postup a dosahuje k večeru silnice Varšava—Brest, 14. pěší divise naráží v Kobieli na levé křídlo XVI. sovětské armády, složené z 8. a 10. pěší divise, které očekávajíce útok 15. pěší divise, jdoucí od Varšavy a 14. pěší divise od jihu, chtěly utéci na východ. Většinou upadly do zajetí. Bylo zde dobyt 40 děl a zajato 10.000 mužů. Útočná skupina dosahuje Międzyrzec—Biała a Ślawnice. Během dvou dní projevily se účinky protiútoku. Večer dne 17. srpna opouští XVI. a III. sovětská armáda ve zmatku své pozice u Varšavy a snaží se spasiti nejrychlejším útekem. Střední skupina

armád využila nejvyšší měrou momentu přepadení tajnosti a rychlosti. Zejména rychlost zasluhuje povšimnutí, protože všechny divise během dvou dní urazily více než 80 km. Sovětské velitelství bylo ochromeno, jeho zálohy, jsouce příliš vzadu, nemohly zachrániti situaci.

Využití úspěchu.

Přirozenou myšlenkou bylo odříznouti sovětské síly od Ruska a zatlačiti je k hranicím Východních Prus. Ve všech skupinách armád směřují divise k severu. Pronásledují tedy až do krajních mezí sil lidí i konstva. Nové seskupení sil bylo přizpůsobeno změněným podmínkám pronásledování.

3. armáda zůstává rozdělena. Obranná skupina podržuje pojmenování 3. armáda. Pronásledování se nezúčastní, nýbrž brání linie řeky Bug. Útočná skupina se stává 2. armádou pod velením generála Rydz Smigły a skládá se z 1., 3., 21. pěší divise a ze 4. jezdecké brigády. 4. armáda ztrácí 21. pěší divisi a místo ní dostává 15. Dřívější 2. armáda se zrušuje.

Tyto tři pronásledující armády dostihnou svého cíle — pruských hranic — v různých dnech, pro různou vzdálenost: 5. armáda dne 22. u Mławy a 23. u Chorzele — 4. armáda dne 24. u Kolna a 2. armáda dne 23. u Grajewa. Vždy, kdykoli se dveře zavírají, je část bolševických jednotek odříznuta a vzdává se nebo přechází do Východních Prus.

5. armáda stojí proti XV. sovětské armádě a proti několika jednotkám ze IV. armády. Tyto jednotky se obětují, aby zachránily hlavní síly IV. armády a kladou rozhodný odpor, který je konečně zlomen dne 20. Polská vojska se zmocňují tisíců zajatců a u Mławy se tvoří první závora. Hlavní síly IV. armády s jezdeckým sborem jsou odříznuty. — První armáda ztratila dotyk s nepřítelem. 4. armáda táhne ve dvou proudech a působí podél osy Minsk Mazowiecki—Ostrów, druhá přes Węgrów na Czyżew naráží na vážné překážky, poněvadž musí projíti středem XVI. armády v stálém boji a očisťující okolí. Se všech stran se objevují skupiny od družstva až k brigádě, a většinou se vzdávají; šťastnější se sice této pasti vyhnou, ale na konec upadají do sítě, nastrožené 2. armádou dále na východ. Po přejití Bugu přechází 4. armáda zase na křídla III. sovětské armády a dne 22. dosáhnouví Lomže, útočí na přehající proudy XV. sovětské armády. V konečném výsledku měla 4. armáda mezi zajatci zástupce všech divisí západní fronty.

2. armáda až k Bugu neměla před sebou nepřítele. Tam se setkala se zbytky XVI. armády, kterým se podařilo uniknouti 4. armádě polské. V Białystoku útočí na posily, přivezené z východu. Dne 23. dostihuje Grajewa.

Rychlost pohybu je neobyčejná a přenáší nás do doby napoleonské. Od 16. do 25. srpna přední části 2. armády proletěly přímou čarou 300 km. 4. armáda takové rychlosti nedosahuje, poněvadž naráží na častější odpor nepřítele, ale při volné cestě urazí denně stejnoměrně 40 km. Při této rychlosti služby ovšem svých úkolů nevykonávají a celé okolí je nepřítelem úplně vydrancováno. Můžeme si tedy představit, jakou vytrvalost musily osvědčiti všechny jednotky.

Tak tedy byly rozbity XVI., XV. a III. armáda, při čemž tato náhlým odchýlením ke Grodnu a ponecháním ostatních armád na pospas osudu, vyvázla s nejmenšími škodami. Zbývala ještě IV. armáda se sborem jezdeckva na dolní Visle. Velitel této armády, chtěje navázat spojení s velitelstvím fronty, byl dne 19. odříznut od své

armády a utekl do Grodna, zanechávaje svou armádu jejímu osudu. Následkem této nešťastné shody okolností, které pronásledovaly IV. armádu, dostává tato armáda rozkaz k ústupu teprve dne 20. srpna. K večeru, dne 22. části této armády pod velením Gajovým objevují se u Mlawy, kde narážejí na překážku, utvořenou z dvou praporů 18. pěší divise; podnikají útok a procházejí. Dne 23. útočí tento proud se stejným úspěchem na sibiřskou brigádu u Chorzele. Dne 24. naráží IV. sovětská armáda na překážku, utvořenou 4. armádou u Kolna, a tu naráží na pevnou stěnu. 14. a 15. pěší divise jsou seskupeny frontou k západu, na jihu pak šikmo k nim 8. divise 1. armády frontou k severu. Sovětské vojsko bylo uvítáno silnou palbou, při čemž byl raněn jeho velitel. Následujícího dne dá se polská přehrada do pohybu a začíná pronásledování. K večeru, kdy se proudy 4. armády měly na hranicích spojit, přešly zbytky IV. sovětské armády a III. jezdecký sbor za zvuků hudby do Východních Prus. Tak bídně se skončila Odyssea nejlepších částí západní fronty, které byly zničeny, aniž se zúčastnily rozhodujícího utkání u Varšavy.

Celková kořist byla 70.000 zajatců, 200 děl, 1000 kulometů. Kolem 80.000 bolševiků přešlo do Východních Prus. Žádná divise nevyvázla celá. Všechny byly více méně postiženy. Tohoto výsledku se dosáhlo s nepatrnými poměrně oběťmi. 4. armáda, která se zmocnila 25.000 zajatců, ztratila sotva 500 lidí. 5. armáda, která měla nejtěžší a nejkrvavější boje, měla 3000 mrtvých a raněných.

Bitva u Varšavy způsobila veliký dojem. Vždyť počátek války byl tak kritický, že podle mínění mnohých vojenských znalců se zdálo, že je úplně prohrána, poněvadž skutečně strategická situace byla nejenom zoufalá, leč — a to je důležitější — i duch armády polské jako by byl zlomen. Vlivem dobře promyšleného plánu, obyčejným couvnutím o několik desítek kilometrů, polepšují polské armády svou situaci. Zadrženy na dobrých posicích dostávají nové posily a přetvářejí se v průběhu několika dní. Toto strategické polepšení je doplněno opravdovým obnovením morálním. Vniknutí nového a odhodlaného ducha do armády a provolání, poslané národem vojákovi na frontě mají za následek zázrak. Jednotlivci, kteří stále couvali, hluší k hlasu vůdců a k povinnostem, se zastavují, ovládají i jdou zase kupředu.

Tehdy nepřítel, který se domníval, že dosáhl již definitivního vítězství, potýká se o aktivní obranu přední části mostu Varšava, dostává současně od Modlina rány, jejichž prudkost roste stále — diví se, rozčiluje a ztrácí odvalu a tehdy následuje to, co Napoleon jmenuje „Evénement“. Spousty pečlivě ukryté náhle se hnuly, vrhají se s největší rychlostí na tyl protivníka, strhují za sebou jiné armády. Všechny nepřátelské jednotky jsou obklíčeny se stran a zezadu, utíkají v zmatku, ale větší část nenachází východu a je nucena vzdát se nebo projít do Východních Prus.

Tak se skončila ta velká epopoje, obrovské stavení směle zmontované sovětské operace se zřítilo a z mocných armád západní fronty zůstaly jenom zbytky.

Na druhé straně armáda polská, která utrpěla zjevnou pohromu tím, že ustoupila v prostoru 500 kilometrů, která marnými pokusy odporu jen zrychlovala svou záhubu a dělala dojem už jenom slabé, desorganisované a mrtvé masy — vstává z mrtvých během jediného týdne a dává domnělému vítězi ránu smrtelnou.

V rozhodné a nejtěžší chvíli, kdy se zdálo, že stát stojí na pokraji propasti, odsouzen k jisté záhubě — zvítězil duch národa, který chce a musí žít.

Tato nenadálá a zázračná změna je zásluhou vrchního velitele, který nejenom že sám neztratil víru v konečné vítězství, ale dovedl i přelítí tuto vůli k vítězství na celou armádu, vštěpuje v ní znovu ducha útočného.

Tato proměna je zásluhou polského vojáka, který právě ve chvíli válčí za volnost a neodvislost svého národa.

Tato proměna je konečně zásluhou národa, který právě ve chvíli tragické a těžké ukázal, kolik je v něm morálních sil. Národ polský, odkázaný toliko na vlastní síly bez jakékoli cizí pomoci, našel tolik sil morálních a takovou moc ducha, že přemohl v sobě beznadějnost, pln důvěry v své nevyužité síly, pamětliv svého historického poslání — býti záštitou křesťanství, záštitou kultury a civilisace západní. Národ polský tím, že se vzmohl v památných dnech srpnových roku 1920 na vítězství, zachránil současně před záplavou bolševismu nejenom své země, ale též celou Evropu.

Nadporučík Stan. SOUSEDÍK:

Zpravodajské manévry.

Moderní dělostřelecké průzkumnictví, založené hlavně na organisované součinnosti geodeticko-pozorovatelské, zvukoměrické a fotografické, vzniklo za války, kdy funkce zrodila orgán, a nejsou tedy nijak vyteoretisováno nebo přeteoretisováno, bude mít stále větší a větší důležitost. Nevývozuji to jen z našeho nového polního řádu pro dělostřelectvo, který jasně vystihuje, že bude mnoho baterií, zvláště při útocích připravovaných, které budou nuceny zahájit palbu bez přípravy, a úspěch takové palby bude záviseti na určení a přesnosti stanovení cílů, nýbrž i ze znamenité studie kpt. Glassona: „Budoucí válka“, kterou vydal v překladu r. 1925 náš Vědecký ústav vojenský.

Glasson promlouvá o ztechnisování taktiky a o mohutném zá-sahu stroje do válečnictví, vyvozuje nutnost „i n t e l e k t u á l n í v á - l e č n é s o u č i n n o s t i“ všech složek, která, jsouc závislou na vy-tříbené solidaritě všech taktických prvků, může svého cíle dosíci jen tehdy, když všechny zúčastněné prvky závisí na jediném velitelském orgánu, který řídí vývoj operace do nejmenších podrobností. Práví, že nezbytnost řízení operace jedincem podle hodinového rozvrhu, jak se již dělo za světové války, bude čím dále tím důraznější, a naznačuje, že následkem nutnosti této předem organisované solidární součinnosti všech taktických prvků boj střetný z budoucí taktiky vymizí. Odpo-ruje moderním technickým nástrojům. Zbudou sice boje předních a zadních vojů, boje pronásledovací, ale boj vlastní, jehož se zúčastní všechny prvky taktické součinnosti, bude jistě jen útok připravený. Skutečný čas nutný k této přípravě bude různý, podle vlastností orgánů řídících a podle hodnoty orgánů výkonných, avšak budoucí ofensivní rozvinutí bude jen ú t o k p ř i p r a v e n ý.

Útok připravití znamená ne na posledním místě správné umístění dělostřelectva, přidělení odpovědných pásem působnosti a hlavně udání, spolehlivé udání cílů. Dělostřelectvo nemůžeme umisťovati podle povahy terénu; rozhodující pro příkázání prostoru musí být úkol, cíle té oné skupiny. Dělostřelecký průzkum, dobře organisovaná zpravodajská služba pak musí poskytovat podklad pro stanovení úkolů a všeobecné řešení.